Permacultuur op Zweedse rotsbodem

‘Ligt er op dít rotsige eiland een biologische boerderij?’ Ivar kijkt me verbaasd aan. We liggen voor anker bij Zuid-Koster, een eiland van acht vierkante kilometer aan de Zweedse Westkust. Eerder bezochten we hier het nationale park, waar we in het vorige blog over schreven. Tijdens onze wandeltochten op het eiland zijn we langs ruige kusten en door oerbossen gelopen. We doorkruisten enkele nederzettingen die vooral uit zomerhuisjes bestonden. Het hele eiland heeft welgeteld één kleine supermarkt.

En híér zou vruchtbare grond en ruimte zijn voor een boerderij? Ons ongeloof wordt verder gevoed door de geografische ligging. We zijn al bijna in Noorwegen, dus het groeiseizoen kan hier nooit lang zijn.

Familieboerderij met principes
Ivars twijfels pareer ik met een stellig ‘ik heb er toch echt over gelezen, laten we op zoek gaan’. Even later staan we bij *Kosters Trädgårdar*, oftewel de Koster-tuinen. Families op fietsen om ons heen verraden dat het om meer gaat dan een boerderij. Het is een drukte van belang. Als we het pad op lopen, komen heerlijke geuren van een goed restaurant ons tegemoet. Houten tafels zijn tussen een gebouw en een vijver geplaatst. Het zit vol met vooral Zweedse bezoekers. Kinderen spelen tussen de groentebedden, kippen en schapen. Midden in de groentetuin staat een tuinhuis dat een kleine winkel huisvest. Er worden versgebakken brood en allerlei groenten uit de tuin verkocht. En boeken over permacultuur.

Permacultuur is een ontwerpfilosofie, waarbij je uitgaat van een goede aansluiting op de natuur. Deze manier van ontwerpen is breed toepasbaar: van een enkele moestuin tot hele stadswijken. De drie belangrijkste principes van het gedachtegoed zijn:
1. zorg voor de aarde
2. zorg voor de mensen
3. deel de overvloed

We spreken oprichters Helena en Stefan von Bothmer. Tijdens de lunch met de medewerkers vertellen ze dat ze het stuk grond twintig jaar geleden kochten. Ze hadden daarvoor op verschillende boerderijen gewerkt en zagen goede en slechte praktijken. Toen ze nadachten over hoe zij wilden leven, werd permacultuur bepalend. Voor wat ze planten, waar ze het planten, hoe ze de grond bewerken. Het klinkt nogal abstract en we stellen veel vragen. Helena stelt voor ons een lesje permacultuur te geven die middag, een aanbod dat we graag aannemen.

Ecologie als uitgangspunt
Nadat zoon Benjamin ons een rondleiding over het erf heeft gegeven, legt Helena de basisprincipes van permacultuur in alle rust uit. 'Het is een kwestie van goed ontwerpen. Ecologische beginselen fungeren als leidraad voor een project, van landbouw tot onderneming. Het gaat erom hoe je alle elementen met elkaar in contact brengt, hoe ze op elkaar inwerken. Hoe meer verbindingen er tussen verschillende elementen gemaakt worden, hoe beter het is voor de opbrengst en de veerkracht van het totale systeem. Met verbindingen bedoel ik een positieve manier om van elkaar afhankelijk zijn: symbiose creëren. Permacultuur is daarmee dus een breder concept dan biologische landbouw.'

Langzaam beginnen we het te begrijpen. Maar wat zijn die ecologische beginselen dan? 'Die steunen op een aantal basisprincipes: zorg voor de bodem, voor de natuur, voor mensen, voor voldoende financiële inkomsten en voor een eerlijke verdeling van de opbrengsten. Vraag jezelf steeds af of anderen mijn handelingen kunnen navolgen, en of dat ten koste gaat van natuur en mensen. Het gebruik van eindige grondstoffen zoals kunstmest of pesticiden op het land zijn dus per definitie een probleem.'

Slim gebruik van natuurlijke hulpbronnen
Wat betekent dat nu concreet voor hun bedrijf? 'Het begint met observeren. Hoe valt het zonlicht in de tuin, wat doet de wind, waar is water, hoe is de bodem en hoe bewegen wij ons door de tuin. Vervolgens kijk je hoe je de natuurlijke hulpbronnen het beste kunt gebruiken. Zo hebben we bijvoorbeeld aan de zuidzijde van de tuin een heg aangelegd. Die vormt een soort mantel die de warmte vasthoudt en de wind tegenhoudt. Daar groeit groente die veel zon en warmte nodig heeft. En de gewassen die de meeste aandacht nodig hebben, hebben we langs onze meestgebruikte looproutes geplant.'

'Ook gebruiken we bodemverbeteraars die in de natuur voorkomen, zoals klaver en wormen. Etensresten van het restaurant en snijafval van het land worden gecomposteerd en zijn daarmee onze natuurlijke mest. De groentebedden volgen een cyclus van meerdere jaren; gewassen wisselen elkaar af zodat de bodem niet wordt uitgeput. 's Winters verrijken zeewier en stro de bodem. '

Goed zorgen voor mensen
Ook in het restaurant worden permacultuurbeginselen toegepast, zowel in de keuken als op de werkvloer. Ze gebruiken de producten uit de tuinen, koken seizoensgebonden en grotendeels vegetarisch. De restaurantmedewerkers vormen een coöperatie: ze zijn mede-eigenaar en delen op een eerlijke manier mee in de opbrengsten, waardoor ze zichtbaar betrokken zijn bij hun werk.

De tuinen en het restaurant bieden geïnteresseerde mensen ook opleidingsmogelijkheden. Zo maken we kennis met een aantal Zweedse jongeren en een Haïtiaan die een leerwerkplek aangeboden hebben gekregen. Voor *Kosters Trädgårdar* is dit een goede manier om hulp te krijgen, en permacultuur verder te verspreiden.

Verbindingen als basis van duurzaamheid
Voor Helena ligt de sleutel voor een duurzame samenleving in verbindingen. 'In plaats van competitie zou de nadruk moeten liggen op vruchtbare connecties. Hoe meer verbindingen er zijn binnen een systeem, hoe duurzamer dat systeem is. Als je een element toevoegt aan het systeem, gebruik dan alle aspecten van dat element, anders verspil je energie. Het gaat dus niet om de hoeveelheid elementen, maar of ze optimaal worden benut en hoe ze op elkaar inwerken."
Wat voor ons in eerste instantie een wat abstract concept was, is tijdens ons bezoek gaan leven. Bij *Kosters Trädgårdar* hebben we gezien wat permacultuur voor Helena en Stefan betekent: onder andere optimaal gebruikmaken van de geografische omstandigheden, gevarieerde beplanting en natuurlijke bemesting. Maar anders dan een keurmerk schrijft permacultuur geen strikte regels voor. Het is geen tick-the-box-exercitie, maar haast een filosofie. Juist daarom is het veelzijdig inzetbaar.

Permacultuur is duurzaam
De basisprincipes van permacultuur gaan uit van verantwoord omgaan met elkaar en onze aarde. Als je dat in je handelen vooropstelt, ben je duurzaam bezig. Permacultuur goed toepassen is dus per definitie duurzaam. Op een rotsig eiland in Zweden zorgt permacultuur ervoor dat een familie een biologisch landbouwbedrijf tot een succesvolle onderneming maakt. Als het daar kan, moet het toch overal kunnen!